

Bullying - Violència de gènere Elements per a l'anàlisi

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIGAR

Presentació

Els dos estudis que presentem a continuació van rebre un dels ajuts econòmics per a la realització de projectes de recerca atorgats pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada arran de la convocatòria pública de l'any 2005.

En el primer treball titulat *Estudi comparatiu sobre els factors de pressió grupal entre centres de règim tancat de justícia juvenil i instituts d'educació secundària* s'analitzen els factors de pressió que el grup exerceix sobre els individus en els centres educatius de règim tancat dependents de la Direcció General de Justícia Juvenil, i es comparen amb els que operen en dos grups més de joves d'instituts d'educació secundària, un de públic i un de concertat.

En el segon estudi titulat *Navegant entre narracions: recuperant silencis i subjectivitats. Recursos psicosocials en l'atenció a víctimes de violència de gènere en l'àmbit penal (jutjats i cos policial)* s'analitzen les narracions de les persones que han estat víctimes de violència de gènere, les dels agents jurídics que les han d'atendre i les de la xarxa socio sanitària que els dona recolzament.

Amb aquesta presentació, el CEJFE vol donar rellevància a dos estudis que centren el seu punt de mira sobre les víctimes del delictes.

Presentació

Los dos estudios que presentamos a continuación recibieron en su día una de las ayudas económicas para la realización de proyectos de investigación otorgados por el Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada en la convocatoria pública del año 2005.

En el primer trabajo titulado *Estudio comparativo sobre los factores de presión grupal entre centros de régimen cerrado de Justicia juvenil e institutos de educación secundaria* se analizan los factores de presión que el grupo ejerce sobre los individuos en los centros educativos de régimen cerrado que dependen de la Dirección General de Justicia Juvenil, y se comparan con los factores que operan en dos grupos más de jóvenes de institutos de educación secundaria, uno público y otro concertado.

En el segundo estudio titulado *Navegando entre narraciones: recuperando silencios y subjetividades. Recursos psicosociales en la atención a víctimas de violencia de género en el ámbito penal (juzgados y cuerpo policial)* se analizan las narraciones de personas que han sido víctimas de violencia de género, las de los agentes jurídicos que las han de atender y las de la red socio sanitaria que les da apoyo.

Con esta presentación, el CEJFE quiere dar relevancia a dos estudios que centran su punto de mira en las víctimas de delito.

Estudi comparatiu sobre els factors de pressió grupal entre centres de règim tancat de justícia juvenil i instituts d'educació secundària. Autors: Pablo Rivarola i Rosa Sorando

Introducció

Un dels fenòmens que major preocupació ha generat els últims anys dins del camp de l'educació, ha estat el denominat assetjament escolar o *bullying*. Aquest pot definir-se com l'assetjament que, en les seves diferents formes –intimidacions, amenaces, burles, agressions físiques i/o aïllament sistemàtic- realitza un subjecte contra un altre, comptant amb el suport –manifest o tàcit- d'un grup d'iguals, i sent la seva característica principal, el prolongat període de temps en el qual es produeix. Aquest últim aspecte, és sobre el qual recau tota l'atenció i ho converteix en un problema real que suscita innumerable interrogants, com per exemple: com pot produir-se aquest comportament en espais públics, educatius i supervisats, durant cert temps i que no sigui detectat? Aquesta i altres preguntes giren entorn d'una sèrie de pressupòsits que requereixen ser qüestionats per avançar en la construcció de noves hipòtesis d'estudi com també en futures estratègies d'intervenció.

Finalitat i Objectius

El principal objectiu de l'estudi se centra en la comprensió dels possibles mecanismes d'interacció que es presenten entre els membres dels grups d'adolescents, quan aquestes s'originen i mantenen a partir de les relacions de domini i submissió dels seus membres.

Aquesta finalitat es concreta en el reconeixement de: a) els factors personals que puguin vincular-se a conductes de domini a nivell grupal; b) els factors grupals que possibilitin actituds o conductes de domini dins de l'espai d'interacció i c) la rellevància que posseeixen les figures adultes com a referents de suport en els grups d'adolescents.

Els resultats obtinguts pretenen oferir una aproximació estructurada sobre aquells processos de socialització que, per les seves característiques, poden generar efectes negatius de diversa índole, com la pròpia estigmatització, dels diferents membres d'aquests grups: víctimes, agressors, testimonis, etc.

Estudio comparativo sobre los factores de presión grupal entre centros de régimen cerrado de Justicia juvenil y institutos de educación secundaria Autores: Pablo Rivarola y Rosa Sorando

Introducción

Uno de los fenómenos que mayor preocupación ha generado en los últimos años dentro del campo de la educación, ha sido el denominado acoso escolar o *bullying*. Éste puede definirse como el acoso que, en sus diferentes formas –intimidaciones, amenazas, burles, agresiones físicas y/o aislamiento sistemático- realiza un sujeto contra otro, contando con el soporte –manifiesto o tácito- de un grupo de iguales, y siendo su característica principal, el prolongado período de tiempo en el que se mantiene tal acoso. Este último aspecto, es sobre el que recae toda la atención y lo convierte en un problema real que suscita innumerables interrogantes, como por ejemplo: ¿cómo puede producirse un comportamiento tal, en espacios públicos, educativos y supervisados, durante cierto tiempo y que no sea detectado? Ésta y otras preguntas giran en torno a una serie de suposiciones iniciales que requieren ser cuestionadas para avanzar en la construcción de nuevas hipótesis de estudio como también en futuras estrategias de intervención.

Finalidad y Objetivos

El principal objetivo del estudio se centra en la comprensión de los posibles mecanismos de interacción que se presentan entre los miembros de los grupos de adolescentes, cuando éstas se originan y mantienen a partir de las relaciones de dominio y sumisión de sus miembros.

Esta finalidad se concreta en el reconocimiento de: a) los factores personales que pueda vincularse a conductas de dominio a nivel grupal; b) los factores grupales que posibiliten actitudes o conductas de dominio dentro del espacio de interacción y c) la relevancia que posee las figuras adultas como referentes de soporte en los grupos de adolescentes.

Los resultados obtenidos pretenden ofrecer una aproximación estructurada sobre aquellos procesos de socialización que, por sus características, pueden generar efectos negativos de diversa índole, como la propia estigmatización, en los diferentes miembros de tales grupos: víctimas, agresores, testigos, etc.

Metodologia

El disseny escollit per al desenvolupament de l'objectiu proposat és l'estudi de casos-grups. Aquest s'orienta a la comprensió profunda d'una realitat singular o situació que, en el cas que ens ocupa, se centra en quatre grups naturals –dos d'ells pertanyents a diferents centres de justícia juvenil, el tercer a un centre educació concertada i el quart a un centre d'educació pública-. S'interpreta la realitat a partir d'una anàlisi detallada dels seus elements i la interacció que es produeix entre ells i el seu context, per arribar, mitjançant un procés de síntesi, al reconeixement d'un possible significat subjacent. Es parteix de la premissa que existeix una *economia de funcionament intern* ja establerta a cadascun dels casos –era requisit fonamental en els quatre grups haver tingut un mínim de dos mesos d'interacció diària -. A partir d'això, hem considerat, com estímuls de control extern, diferents accions que havien de realitzar els subjectes de manera grupal, mitjançant els quals s'haurien d'evidenciar mecanismes de relació, aprehesos i interioritzats per cadascun dels membres dels quatre casos/grups, en les seves dinàmiques habituals d'interacció.

Resultats

L'anàlisi de les diferents proves realitzades amb els subjectes, ens ha permès establir diferències entre ells, reconeixent les seves singularitats i com aquestes s'integren en el funcionament i economia dels grups de referència. En el fenomen estudiat, l'assetjament escolar o *bullying*, s'evidencia la necessària observació activa de la interacció que es produeix entre els membres del grup, ja que la seva consistència no és estàtica, sinó que adquireix les dimensions que el propi grup li permet. Com a conclusions obtingudes hem de destacar que:

- 1) No s'han observat diferències significatives en el que respecta al funcionament intern o dinàmiques dels grups estudiats que permetin valorar una influència ambiental sobre el fenomen estudiat.
- 2) Els subjectes que posseeixen un perfil de major submissió en el grup, han evidenciat un nivell d'*estadi moral* més elevat que els qui manifesten un perfil dominant.
- 3) S'ha observat que perquè es doni un fenomen d'assetjament entre iguals, cal la participació d'un tercer perfil que oficialment ha estat reconegut en

Metodología

El diseño escogido para el desarrollo del objetivo propuesto es el estudio de casos-grupos. Éste se orienta en la comprensión profunda de una realidad singular o situación que, en el caso que nos ocupa, se centra en cuatro grupos naturales –dos de ellos pertenecientes a diferentes centros de justicia juvenil, el tercero a un centro educación concertada y el cuarto a un centro de educación pública-. Se interpreta la realidad a partir de un análisis detallado de sus elementos y la interacción que se produce entre ellos y su contexto, para llegar, mediante un proceso de síntesis, al reconocimiento de un posible significado subyacente. Se parte del presupuesto de la existencia de una *economía de funcionamiento interno* ya establecida en cada uno de los casos –era requisito fundamental en los cuatro grupos haber tenido un mínimo de dos meses de interacción diaria-. A partir de ello, hemos considerado, como estímulos de control externo, diferentes acciones que debían realizar los sujetos de forma grupal, mediante los cuales se habrían de evidenciar mecanismos de relación, aprehendidos e interiorizados por cada uno de los miembros de los cuatro casos/grupos, en sus dinámicas habituales de interacción.

Resultados

El análisis de las diferentes pruebas realizadas con los sujetos, nos ha permitido establecer diferencias entre ellos, reconociendo sus singularidades y como éstas se integran en el funcionamiento y economía de los grupos de referencia. En el fenómeno estudiado, el acoso escolar o *bullying*, se evidencia la necesaria observación activa de la interacción que entre los miembros del grupo se produce, ya que su consistencia no es en absoluto sólida o estática, sino que adquiere las dimensiones que el propio grupo le permite y posibilita adquirir. Como conclusiones obtenidas hemos de destacar que:

- 1) No se han observado diferencias significativas en lo que respecta al funcionamiento interno o dinámicas de los grupos estudiados que permita valorar una influencia ambiental sobre el fenómeno estudiado.
- 2) Los sujetos que poseen un perfil de mayor submisión en el grupo, han evidenciado un nivel de estadio moral más elevado que quienes manifiestan un perfil dominante.
- 3) Se ha observado que para la ocurrencia de un fenómeno de acoso entre iguales, es necesaria la participación de un tercer perfil que oficiará como "*vehiculizador del conflicto*". Dicho perfil ha

els quatre casos-grups estudiats i les persones que el tenen són identificats per la resta d'adolescents com ambivalents per la seva falta de claredat en l'establiment de vincles. Això es confirma a través dels resultats de les proves i qüestionaris, en les quals aquests subjectes es troben en la franja límit entre la submissió i la dominància. També s'han reconegut, per mitjà de les dinàmiques grupals, diferents modalitats d'agressió: latent i reactiva, sent aquesta última pròpia dels subjectes percebuts com a víctimes en els fenòmens de assetjament o *bullying*.

Navegant entre narracions: recuperant silencis i subjectivitats. Recursos psicosocials en l'atenció a víctimes de violència de gènere en l'àmbit penal (jutjats i cos policial). Autors: Jenny Cubells; Pilar Albertín; Elisabeth Rusiñol; María Hernáez

Introducció

L'atenció a la víctima per diferents motius sociohistòrics i mediàtics ha estat uns dels temes que en aquests últims anys ha pres rellevància envers la tradicional desconsideració mostrada pel sistema jurídic-penal (Larrauri, 2003). Que la violència domèstica envers la dona s'hagi convertit en una qüestió pública ha suposat adoptar diferents mesures preventives i de tractament des de diferents instàncies socials. Una petita part, però substancial en el procés d'atenció psicosocial i jurídic, ha sigut la creació d'espais o unitats especialitzades per atendre aquest tipus de víctimes amb la finalitat d'acollir-les i acompanyar-les en aquesta difícil situació vital de trencament de dependència amb l'agressor i d'ajuda per sortir-se'n.

Hem volgut analitzar les **necessitats i dificultats** juntament amb la identificació dels **recursos psicosocials** que aporten aquests professionals amb la pretensió d'oferir algunes propostes per a la millora d'aquest procés, sovint difícil i que comporta conseqüències emocionals per part de les víctimes i dels agents que les atenen.

Objectius de l'estudi

Objetiu 1: Analitzar les narracions de les víctimes especialment els valors i normes predominants en les seves narracions, la construcció de posicions, subjectivitats i emocions, i els efectes de gènere.

sido reconocido en los cuatro casos-grupos estudiados y son identificados por el resto de adolescentes como ambivalentes por su falta de claridad en el establecimiento de vínculos. Ello se confirma a través de los resultados de las pruebas y cuestionarios, en las que se encuentran en la franja límite entre la sumisión y la dominancia. También se ha reconocido por medio de las dinámicas grupales, diferentes modalidades de agresión: latente y reactiva, siendo esta última propia de los sujetos percibidos como víctimas en los fenómenos de acoso o *bullying*.

Navegando entre narraciones: recuperando silencios y subjetividades. Recursos psicosocials en la atención a víctimas de violencia de género en el ámbito penal (juzgados y cuerpo policial). Autors: Jenny Cubells; Pilar Albertín; Elisabeth Rusiñol; María Hernáez

Introducción

La atención a la víctima por diferentes motivos sociohistóricos y mediáticos ha sido uno de los temas que en estos últimos años ha tomado relevancia hacia la tradicional desconsideración mostrada por el sistema jurídico-penal (Larrauri, 2003). Que la violencia doméstica hacia la mujer se haya convertido en una cuestión pública ha supuesto adoptar diferentes medidas preventivas y de tratamiento desde diferentes instancias sociales. Una pequeña parte, pero sustancial en el proceso de atención psicosocial y jurídico, ha sido la creación de espacios o unidades especializadas para atender a este tipo de víctimas con la finalidad de acogerlas y acompañarlas en esta difícil situación vital de rotura de la dependencia con el agresor y ayuda para salir de ésta.

Hemos querido analizar las **necesidades y dificultades** así como también la identificación de los **recursos psicosocials** que aportan estos profesionales con la pretensión de ofrecer algunas propuestas para la mejora de este proceso, a menudo difícil y, que comporta consecuencias emocionales por parte de las víctimas y de los mismos agentes que las atienden.

Objetivos del estudio

Objetivo 1: Analizar las narraciones de las víctimas especialmente: los valores y normas predominantes en sus narraciones, la construcción de posiciones, subjetividades y emociones y los efectos de género.

Objetiu 2: Analitzar els efectes i/o conseqüències de la retòrica utilitzada pels agents jurídics mitjançant: la identificació dels repertoris interpretatius¹ i anàlisi dels efectes sobre la recollida, registre d'informació, protocols, víctimes i agents jurídics; l'anàlisi dels efectes de la credibilitat dels/ de les narradors/es i l'anàlisi dels mecanismes exterioritzadors².

Objectiu 3: Conèixer les relacions amb la xarxa socio sanitària i jurídica (derivacions, assessorament, peritatges, etc.) que els agents jurídics posen en marxa a partir de la interacció amb la víctima o la denúncia.

Objectiu 4: recollir alguns elements de caràcter psicosocial per optimitzar la intervenció en aquest àmbit.

Marc teòric - metodològic

L'aportació fonamental de la perspectiva teòrica i metodològica d'aquest estudi és que *la realitat social està construïda per l'acció de les persones* i que s'ha de conèixer *a partir de la comprensió*. Des de la perspectiva comprensiva ens acostem a la realitat que volem descriure fent un exercici epistemològic, crític i rigorós, basant-nos en tècniques de recollida d'informació que ens apropin al llenguatge i a les relacions dels diferents agents involucrats.

Tanmateix, per definir la perspectiva general d'aquesta investigació hem agafat elements de diferents perspectives o tradicions teòriques: la *perspectiva etnogràfica*, la perspectiva etnometodològica, la *perspectiva construccionista i discursiva* i la *perspectiva de gènere o estudis feministes* en relació amb la violència.

El procés de treball

El procés de la recerca s'ha organitzat en 3 fases seqüencials. Per a cada fase de treball es van identificar les activitats principals i els productes que s'esperava obtenir. A continuació s'indiquen les fases seqüencialment:

Fase 1: Revisió i anàlisi de fonts bibliogràfiques

Fase 2: Producció i anàlisi d'informació qualitativa.

1. Repertori interpretatiu: concepte proposat per Potter i Wetherell (1987) per explicar el mecanisme lingüístic al que recurrim amb la finalitat de construir les nostres narracions sobre el món. En definitiva, es tracta d'una estratègia encaminada a construir, amb una finalitat concreta, una representació determinada de la realitat.

2. Mecanismes exterioritzadors: concepte exposat per Woolgar per explicar el procés pel qual l'agència (o capacitat d'acció i decisió) del/la autor/a de la narració es traspassa a l'objecte que s'està construint. (A Potter, 1998).

Objetivo 2: Analizar los efectos y/o consecuencias de la retórica utilizada por los agentes jurídicos mediante: la identificación de los repertorios interpretativos¹ y el análisis de los efectos sobre la recogida, registro de información, protocolos, víctimas y agentes jurídicos; el análisis de los efectos de la credibilidad de los/las narradores/as y el análisis de los mecanismos exteriorizadores².

Objetivo 3: Conocer las relaciones con la red socio sanitaria y jurídica (derivaciones, asesoramiento, peritajes, etc.) que los agentes jurídicos ponen en marcha a partir de la interacción con la víctima o la denuncia.

Objetivo 4: Recoger algunos elementos de carácter psicosocial para optimizar la intervención dentro de este ámbito.

Marco teórico - metodológico

La aportación fundamental de la perspectiva teórico-metodológica de este estudio es que **la realidad social está construïda por la acción de las personas** y que se ha de conocer **a partir de la comprensión**. Desde la perspectiva comprensiva nos acercamos pues a la realidad que queremos describir haciendo un ejercicio epistemológico crítico y riguroso, basándonos en técnicas de recogida de información que nos acerquen al lenguaje y a las relaciones de los diferentes agentes involucrados.

Para definir la perspectiva general de esta investigación hemos cogido así mismo elementos de diferentes perspectivas o tradiciones teóricas: la **perspectiva etnográfica**, la perspectiva etnometodológica, la **perspectiva construccionista y discursiva**, y la **perspectiva de género o estudios feministas** en relación a la violencia.

El proceso de trabajo

El proceso de la investigación se ha organizado en 3 fases secuenciales. Para cada fase de trabajo se identificaron las actividades principales y los productos que se esperaba obtener. A continuación se indican las fases secuencialmente:

Fase 1: Revisión y análisis de fuentes bibliográficas

Fase 2: Producción y análisis de información cualitativa.

(Observació participant, entrevistes semidirigides i anàlisi documental)

Fase 3: Anàlisi integrada i redacció de l'informe final.

Resultats i discussió

En el moment d'analitzar la informació recollida, i des d'una perspectiva psicosocial, hem trobat dos focus fonamentals sobre els quals s'articulen totes les qüestions de percepcions, valors, normes, consideracions, etc. narrades pels agents jurídics i les víctimes sobre l'assistència i tractament envers situacions de violència de gènere. Aquests focus són: a) com es conceptualitza el maltractament, b) com es construeix la identitat de víctima

Els continguts d'aquests dos focus depèn dels repertoris interpretatius que es fan servir per aquestes persones com a perspectiva o marc d'acció: si es tracta d'un repertori empirista, d'un repertori professionalitzador o d'un repertori de gènere.

En el *repertori empirista*, que és el que predomina i impregna tota la pràctica jurídica, s'expulsen les emocions de l'acte jurídic, són els fets els que assoleixen estatus de realitat, de tal manera que es prioritza un determinat tipus d'informació i una forma molt concreta i ritualitzada de recollir-la. Comporta un estil narratiu molt centrat en el present i descartant l'accés a les condicions i el procés en què la violència es va generar i es va instal·lar en la parella. D'altra banda la pràctica jurídica té una forma molt burocràtica que deixa poc espai a la possibilitat de tenir cura de les persones implicades en els processos penals.

En el *repertori professionalitzador*, que ens hem trobat en la mesura que les nostres dades s'han basat en l'imaginari social dels professionals del sistema, es construeix una identitat de víctima com "demandant" en relació amb la figura del professional, que es converteix en el suport-ajut per resoldre les seves necessitats o com a solució del problema. Hi ha poca consciència de perspectiva de gènere, amb la qual cosa, no es contextualitza sociohistòricament la desigualtat de partida de la dona envers l'home, i els efectes associats. D'aquesta forma, qualsevol producció de violència que els arriba es presa com una situació entre dos iguals, desconsiderant aquesta desigualtat de partida, desigualtat que "per se" és la font de moltes violències envers les dones. També existeix un cert etnocentrisme per

(Observación participante, entrevistas semidirigidas y análisis documental)

Fase 3: Análisis integrado y redacción del informe final.

Resultados y discusión

Al analizar la información recogida y desde una perspectiva psicosocial, hemos encontrado dos focos fundamentales sobre los cuales se articulan todas las cuestiones de percepciones, valores, normas, consideraciones, etc. narradas por los agentes jurídicos y las víctimas sobre la asistencia y tratamiento hacia situaciones de violencia de género. Estos focos son: a) como se conceptualiza el maltrato, b) como se construye la identidad de la víctima

Los contenidos de estos dos focos dependen de los repertorios interpretativos que se utilizan para estas personas como perspectiva o marco de acción: si se trata de un repertorio empirista, de un repertorio profesionalizador o de un repertorio de género.

En el **repertorio empirista**, que es el que predomina e impregna toda la práctica jurídica, se expulsan las emociones del acto jurídico, son los hechos los que alcanzan estatus de realidad, de tal manera que se prioriza un determinado tipo de información y una forma muy concreta y ritualizada de recogerla. Comporta un estilo narrativo muy centrado en el presente y descartando el acceso a las condiciones y al proceso en que la violencia se generó y se instaló en la pareja. Por otra parte la práctica jurídica alcanza una forma muy burocrática que deja poco espacio a la posibilidad de tener cuidado de las personas implicadas en los procesos penales.

En el **repertorio profesionalizador**, que nos hemos encontrado en la medida en que nuestros datos se han basado en el imaginario social de los profesionales del sistema, se construye una identidad de víctima como "demandante" en relación a la figura del profesional, que se convierte en el soporte-ayuda para resolver sus necesidades o como solución del problema. Hay poca conciencia de perspectiva de género, con lo cual, no se contextualiza sociohistóricamente la desigualdad con la que parte la mujer hacia el hombre, y los efectos asociados, y de esta forma, cualquier producción de violencia que les llega se toma como una situación entre dos iguales, desconsiderando esta desigualdad de partida, desigualdad que "per se" es la fuente de muchos tipos de violencia hacia las mujeres. También existe

part del col·lectiu de professionals, en el sentit que els seus propis valors es converteixen en els únics i principals referents o models vàlids per fer judicis sobre les situacions i les persones a les quals han d'atendre o tractar. I finalment, destaca la importància i autoritat que aporta la pràctica, "el fet d'haver viscut molts casos", sobre el coneixement del maltractament i es desvaloritzen altres tipus de coneixement com per exemple el coneixement teòric o el de la experiència subjectiva de la víctima o victimari.

En el *repertori de gènere*, repertori que està molt poc representat en les nostres dades, contràriament als anteriors, es reconeix l'estatus de víctima, com aquella que pateix violència, i alhora com aquella que pateix una condició de desigualtat sociohistòrica segons el sexe-gènere. També recupera la categoria de víctima per assolir visibilitat quant a drets, però socava aquesta categoria, en el sentit que és molt estigmatitzadora per a la persona que l'assoleix. Propugna la recollida de les experiències subjectives dels implicats, la qual cosa requereix el mètode de la narració i contextualització de les dades, el qual permet la comprensió de la complexitat i la invisibilitat de moltes situacions de violència, i no només la recollida dels fets puntuals i demostrables com en el repertori empíric. Propugna l'exploració i recurs de la xarxa social, i la pràctica reflexiva com instrument que permet la presa de consciència de situacions, la creació de dilemes entre diferents formes d'entendre la realitat, de manera que ens permeti transformacions personals i socials.

A partir d'aquest marc d'acció, hem assenyalat alguns elements destacables trobats en la conceptualització dels maltractaments, i la construcció de la víctima

- La invisibilització del maltractament psicològic degut al concepte reduccionista que impera en el sistema jurídic-penal, sobre el concepte de violència (que en general es redueix a la violència física).
- L'existència de certs efectes negatius per a les dones que es deriven de la seva interacció amb el sistema jurídic. La segona victimització de les dones es veu afavorida pels prejudicis i la manca de perspectiva de gènere que anul·la qualsevol signe de violència "invisible" envers aquestes, de tal manera que queden en un estat d'indefensió, o bé, a través de considerar-les com a "dones ma-

un cierto etnocentrismo por parte del colectivo de profesionales, en el sentido que sus propios valores se convierten en los únicos y principales referentes o modelos válidos para hacer juicios sobre las situaciones y las personas que atienden o tienen que tratar. Y finalmente, destaca la importancia y autoridad que aporta la práctica, "el haber vivido muchos casos", sobre el conocimiento del maltrato, desvalorizando otros tipos de conocimiento como por ejemplo el conocimiento teórico o el de la experiencia subjetiva de la víctima o victimario.

En el **repertorio de género**, repertorio que está muy poco representado en nuestros datos, contrariamente a los anteriores, se reconoce el estatus de víctima, como aquella que sufre violencia, y a la vez como aquella que parte de una condición de desigualdad sociohistórica según el sexo-género. También recupera la categoría de víctima para alcanzar visibilidad en cuanto a derechos, pero socava esta categoría, en el sentido que es muy estigmatizadora para la persona que la alcanza. Propugna la recogida de las experiencias subjetivas de los implicados, lo cual requiere el método de la narración y contextualización de los datos, lo cual permite la comprensión de la complejidad y la invisibilidad de muchas situaciones de violencia, y no solo la recogida de los hechos puntuales y demostrables como en el repertorio empírico. Propugna la exploración y el recurso de la red social, y la práctica reflexiva como instrumento que permite la toma de conciencia de situaciones, la creación de dilemas entre diferentes formas de entender la realidad, de manera que nos permita transformaciones personales, sociales..

A partir de este marco de acción, hemos señalado algunos elementos destacables encontrados en la conceptualización de los malos tratos y la construcción de la víctima que utilizaremos como puntos de discusión:

- La falta de visibilidad del maltrato psicológico debido al concepto reduccionista que impera en el sistema jurídic-penal, sobre el concepto de violencia (que en general, se reduce a la violencia física).
- La existencia de ciertos efectos negativos para las mujeres que se derivan de su interacción con el sistema jurídic. La victimización secundaria de las mujeres, se ve favorecida por los prejuicios y la falta de perspectiva de género que anula cualquier signo de violencia "invisible" hacia estas, de manera que quedan en un estado de indefensión, o bien, a través de considerarlas como "mujeres manipuladoras"

nipuladores” que venen a aprofitar-se o treure partit del context creat amb la Llei integral de violència de gènere. Val a dir, que els casos en què s’eviten aquests efectes es gràcies a la sensibilitat que impregna la intervenció d’alguns dels professionals que treballen en aquest camp.

- Un cert nivell de conflictivitat que ha generat l’aplicació de la Llei integral de violència de gènere, en el sentit que es reconeix el valor protector envers la víctima però també es destaca molt la criminalització i penalització que es deriva de la seva aplicació envers l’agressor o el presumpte agressor. D’altre banda, es remarca molt la falta de procediments previs a la denúncia, i sobretot al judici, que ajudin a discriminar, conceptualitzar i diagnosticar el tipus de maltractament que s’està produint en la parella.
- Es reconeix la poca protecció i suport que tenen els agents jurídics en el dia a dia de la seva pràctica, es reclama més cura d’aquests, així com que siguin més escoltats pel propi sistema i per la societat.

que vienen a aprovecharse o a sacar partido del contexto creado con la ley integral de violencia de género. Cabe mencionar, que los casos en que se evitan estos efectos es gracias a la sensibilidad y que impregna la intervención de algunos de los profesionales que trabajan en este campo.

- Un cierto nivel de conflictividad que ha generado la aplicación de la ley integral de violencia de género, en el sentido que se reconoce el valor protector hacia la víctima pero también se destaca mucho la criminalización y penalización que se deriva de su aplicación hacia el agresor o el presunto agresor. Por otra parte, se remarca mucho la falta de procedimientos previos a la denuncia y sobretodo al juicio que ayudan a discriminar, conceptualizar y diagnosticar el tipo de maltrato que se está produciendo en la pareja.
- Se reconoce la poca protección y soporte que tienen los agentes jurídicos en el día a día de su práctica, se reclama más cuidado de estos, así como que sean más escuchados por el propio sistema y por la sociedad.

Butlletins. *Invesbreu* publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d’Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l’etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l’any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L’estat de l’adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d’un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l’efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l’any 1999.* Maig 2001
- 20 *L’arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delicte*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d’acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l’anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La medicació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l’àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*
- 30 *La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó*
- 31 *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*
- 32 *L’assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya*

Edició i producció: **Centre d’Estudis Jurídics i Formació Especialitzada Ausiàs March, 40**
 Tel. 93 207 31 14
 Fax 93 207 67 47
 cejfe.dj@gencat.net

Tiratge: 2.000 exemplars

ISSN: 1138-5014
 Dip. legal: B-1482-1998